Eesti Teadusagentuur

Ukraina sõjapõgenikud Eestis Küsitlusuuring

RITA 1: Strateegilise TA tegevuse toetamine

Teemapaber nr 3: Haridus

Poliitikauuringute Keskus Praxis

Elisabeth Kendrali, Marleen Allemann, Tali Kletter

Uuringu tellis ja uuringut rahastab Eesti Teadusagentuur Euroopa Regionaalarengu Fondist toetatava programmi „Valdkondliku teadus- ja arendustegevuse tugevdamine“ (RITA) tegevuse 1 „Strateegilise TA tegevuse toetamine“ kaudu.

Uuringu tegid Tartu Ülikooli Sotsiaalteaduslike rakendusuuringute keskus (RAKE) ja SA Poliitikauuringute Keskus Praxis

Autorid: Elisabeth Kendrali (Poliitikauuringute Keskus Praxis), Marleen Allemann (Poliitikauuringute Keskus Praxis), Tali Kletter

Viitamine: Kendrali, E., Allemann, M., Kletter, T. (2023). Ukraina sõjapõgenikud Eestis. Teemapaber nr 3: Haridus. Tallinn: Poliitikauuringute Keskus Praxis.

RITA on Euroopa Regionaalarengu Fondist toetatav programm, mille eesmärk on suurendada riigi rolli teaduse strateegilisel suunamisel ning teadus- ja arendusasutuste võimekust ühiskondlikult oluliste uuringute tegemisel. Programmi kaudu rahastab SA Eesti Teadusagentuur Eesti riigi vajadustest lähtuvaid sotsiaalmajanduslike eesmärkidega rakendusuuringuid.

Tegevuse „Strateegilise TA toetamine“ eesmärk on suurendada riigi rolli teaduse strateegilisel suunamisel ja prioriteetide määramisel ning tõsta Eesti TA asutuste võimekust viia läbi riigi vajadustest lähtuvaid rakendusuuringuid. Lisaks soovitakse uuringute toetamise kaudu saada teaduspõhiseid soovitusi ja rakendada neid ühiskonna ees seisvate sotsiaal-majanduslike väljakutsete lahendamiseks.

Euroopa Liit
Euroopa
Regionaalarengu Fond

Eesti
tuleviku heaks

RITA

TARTU ÜLIKOOL
RAKE
1632

praxis | mõttekoda

Ukraina sõjapõgenikud Eestis
Faktileht: haridus

ETAG · praxis mõttekoda · TARTU ÜLIKOOL RAKE

EESTI HARIDUSASUTUSTES ÕPPIVATE LASTEGA PÕGENIKUD, %

Ukraina põgenikest on koolikohustuslikus eas lastega põgenikke Eestis 36%. Neist 81%-l käivad lapsed Eestis koolis.

ÕPPEKEELE EELISTUS, %

Ukraina põgenikest, kes ei plaani kunagi Ukrainasse naasta, on valdav enamus oma lapsed Eestis kooli pannud.

Põgenike seas on enim oma lapsele ukrainakeelse hariduse soovijaid, seda sõltumata Ukrainasse naasmise plaanist, Eesti elukoha piirkonnast, vastaja haridustasemest või vanusest.

EESTIS KOOLIS KÄIVATE LASTEGA PÕGENIKE UKRAINASSE NAASMISE PLAANID, %

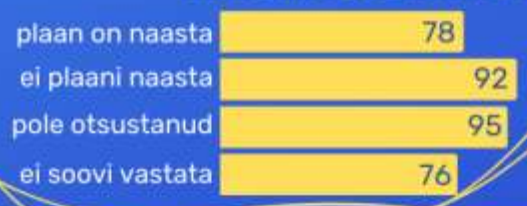

PÕHJUSED, MIKS LAST POLE PANDUD EESTI LASTEAEDA, %

PÕHJUSED, MIKS LAST POLE PANDUD EESTI KOOLI, %

Ukraina põgenikest on kuni 6-aastaste lastega põgenikke Eestis 23%. Neist on lapse(d) Eestis lasteaeda pannud 60%.

UKRAINA PÕGENIKE HARIDUS

Selles teemapaberis vaatame, millised on Eestisse saabunud Ukraina põgenike haridusvõimalused ja -vajadused: kui suur hulk põgenikest on oma lapse(d) Eestis lasteaeda või kooli pannud ning kui seda pole tehtud, mis on selle põhjuseks. Lisaks teeme ülevaate Ukraina põgenike eelistustest oma laste õppekeele ning huvihariduses osalemise osas.

1. Ukraina haridussüsteem

Ukraina haridussüsteem hõlmab viit üldist haridustaset: alusharidus, algharidus, põhiharidus, keskharidus ja täiendõpe[1].

Alusharidus on Ukrainas kohustuslik alates 5. eluaastast ning seda saab laps omandada nii koolieelses lasteasutuses kui ka kodus. Lasteaedades käivad Ukrainas tavaliselt lapsed vanuses 3-6 aastat, mõnel juhul ka kuni 7-aastased lapsed. Alusharidust pakutakse vastavalt riiklikule standardile, mis määratleb lapse alushariduse läbimise tulemused ehk võtmepädevused ning jaotab alushariduse sisu kohustuslikeks ja täiendavateks komponentideks.

Üldharidus on Ukrainas kohustuslik ning kooli minnakse reeglina 6-aastaselt. Üldharidus hõlmab kolme haridustaset: algharidus (1.-4. klass), põhiharidus (5.-9. klass) ja keskharidus (10.-11./12. klass). 2018. aastal algatatud haridusreformi tulemusel läheb Ukraina järk-järgult üle 12-aastasele üldharidusõppele, varem oli üldhariduse kogupikkus 11 aastat. Üldhariduse sisu koosneb kahest komponendist: kohustuslikud ja valitavad õppeained. Ukraina valitsus kinnitab sisu riiklikes standardites iga haridustaseme kohta eraldi ning nende standardite nõuete elluviimiseks on igal õppeasutusel haridusprogramm ja õppekavad, mille õppeasutused saavad iseseisvalt välja töötada või kasutada Ukraina Haridus- ja Teadusministeeriumi poolt soovitatuid. Õppevorme on mitmeid (institutsionaalne või individuaalne, näiteks täiskoormusega, õhtune, kaugõppe, koduõpe) ning vanematel ja õpilastel on õigus valida neist üks või mitut vormi kombineerida. Hindamine on erinevatel haridustasemetel erinev. 1.-4. klassis toimub kujundav hindamine, alates 5. klassist toimub hindamine aga 12-pallisel hindamissüsteemi järgi. Iga haridustaseme lõpuklassis (4., 9. ja 11./12. klassis) peavad õpilased sooritama riiklikud lõpueksamid, mille alusel väljastatakse neile vastava haridustaseme tunnistus. Keskhariduse lõpetamisel toimub riiklik lõpueksam sõltumatu välishindamise vormis.

Kutseharidust saab Ukrainas omandada kutseõppeasutustes. Õpilane saab sellistesse õppeasutustesse astuda pärast 9. klassi või pärast 11. klassi. Kui õpilane alustab kutseõpet pärast 9. klassi, siis kolme kuni nelja aasta jooksul omandab ta kutseõppeasutuses keskhariduse ja kutsestandarditele vastava hariduse. Nendel õpilastel, kellel on juba omandatud kohustuslik üldharidus ja kes alustavad kutseõpet pärast 11. klassi, võib ühe eriala koolitus kesta kuni aasta. Kutseõppeasutustes on võimalik saada nii eel-, ümber- kui ka täiendõpet ning õppevorme on mitmeid (institutsionaalne või individuaalne, näiteks välisõpe, koduõpe, töökohal õpe). Õppeperioodi lõpus peavad õpilased läbima kvalifikatsioonieksamid, mille alusel väljastatakse kvalifikatsioonikraad valitud erialal sobivas kategoorias. Lisaks kutsehariduse on Ukraina

[1] Education System in Ukraine. Ministry of Education and Science of Ukraine [https://emergency.mon.gov.ua/educationalsystem/]

haridussüsteemis omaette täiendõppe liik **erialane eelkõrgharidus**, mille saab omandada pärast 9. klassi, pärast üldhariduse omandamist või täiskasvanuna. Läbitava haridus- ja kutseprogrammi maht varieerub olenevalt varem omandatud haridustasemest. Põhihariduse baasil erialast eelkõrgharidust omandavatel õpilastel on kohustus samaaegselt läbida ka valdkonnapõhise keskhariduse õppekava. Erialane eelkõrgharidus annab kvalifikatsiooni, mis võimaldab täita keerukamaid tootmisülesandeid või piiratud juhtimisfunktsioone ning lõpetamisel väljastatakse õpilasele erialane nooremspetsialisti kraad.

Kõrgharidus on Ukrainas era- või riigieelarveline. Ukraina kodanikel on võimalik kõrgharidust omandada tasuta. Igal aastal määratakse ka kohakvoodid teatud isikute rühmadele (vanemliku hoolitsuseta lapsed, ajutiselt okupeeritud territooriumilt pärit isikud jne), kelle juurdepääsu kõrgharidusele toetatakse riigi või kohalike omavalitsuste eelarvest. Vastuvõtt kõrgharidusõppesse toimub konkursi alusel. Vastuvõtt bakalaureuseõppesse toimub üldhariduse baasil vastavalt sõltumatu välishindamise tulemustele. Lisaks võidakse arvesse võtta üldhariduse tunnistuse keskmist punktisummat ja erisaavutuste punktisummat (näiteks akadeemiliste konkursside võitjatel). Teatud bakalaureusetaseme õppekavade puhul võetakse arvesse ka sisseastujate loominguliste või füüsiliste võimete taset. Magistriõppesse sisseastumiseks tuleb sooritada kõrgkooli eksam ja sisseastumiseksam võõrkeeles sõltumatu välishindamise põhimõttel. Teatud magistritõppe erialade puhul tuleb lisaks läbida sisseastumiseksam, millega kontrollitakse üldiseid hariduslikke ja erialaseid pädevusi. Kõrghariduse õppekava edukalt läbinutele väljastatakse akadeemilist kraadi tõendav dokument.

2. Ukraina põgenike haridus teistes vastuvõtvates riikides

Eri riikidel on erinev lähenemine sellele, kuidas uussisserändajatest lapsi oma haridussüsteemi lõimida. Niisiis erinevad riigiti ka meetmed, mida on rakendatud Ukraina sõjapõgenike laste haridussüsteemi vastu võtmise toetamiseks. Kuivõrd käesoleva teemapaberi tulemuste osa keskendub alus- ja üldharidusele, anname ka siinkohal ülevaate teiste riikide lähenemistest just alus- ning üldhariduse tasemel.

Leidub nii vastuvõtvaid riike, kus vaba **ligipääs alusharidusele** on kõigil, sõltumata nende sisserändestaatusest (nt Iirimaa), kui selliseid riike, kus alusharidus on tasuline, ent riik pakub inimestele selleks vajadusel rahalist tuge (nt Taani)[2]. Kohati tuleb vastuvõtvates riikides ette ka lasteaiakohtade puudust – nt Norras on olenevalt omavalitsusest vahel järjekord lapsele lasteaiakoha saamisel ning on tõdetud, et see võib tekitada probleeme olukorras, kus lapsevanem peab alustama osalemisega kohanemisprogrammis, kuid tal pole last kuskile panna[3]. Lätis pole avalikes lasteaedades vabu kohti, kuid sõjapõgenikud võivad oma lapse panna eralasteaeda ning kohalik omavalitsus katab vastavad kulud. Bulgaarias on avatud ka spetsiaalne lasteaed just Ukrainast pärit lastele.[4]

Ka **üldhariduses** on riikide lähenemine Ukraina laste integreerimisele vastuvõtva riigi haridussüsteemi erinev – osades riikides suunatakse sõjapõgenike lapsed kohe tavaklassidesse teiste õpilaste sekka, pakkudes neile seejuures lisatuge. Mõnedes riikides toimub aga Ukraina laste õpe algul omaette gruppides (nn kohanemisklassides). Riikidesiseselt võib esineda ka piirkondlikke erisusi.[5]

Riigid, kus uussisserändajatest lastele võimaldatakse keeleõpet ja lisatuge, kuid suunatakse nad seejuures tavaklassidesse, on lisaks Eestile nt Läti (võimaldab sarnaselt Eestile ka õpilasele individuaalse õppekava koostamist), Leedu, Prantsusmaa, Tšehhi, Slovakkia, Rumeenia, Iirimaa, Belgia, Horvaatia, Sloveenia, Itaalia ja Portugal.[5]

Hispaanias ja Saksamaal suunatakse Ukrainast saabuvaid lapsi nii tavaklassidesse kui kohanemisklassidesse olenevalt piirkondlikest ja muudest teguritest. Nt Saksamaa on üha enam asunud toetama sõjapõgenike laste kiiret tavaõppesse integreerimist, eelkõige just nooremate õpilaste hulgas. Hispaanias oleneb lähenemine ka sellest, kas tegu on üksiku lapsega (kes sel juhul pigem pannakse tavaklassi) või suurema sisserändajatest õpilaste rühmaga. Ka Poolas on võimalik laps panna nii tavaklassi kui kohanemisklassi olenevalt vanemate soovist ja konkreetse lapse vajadustest. Võimaldatakse ka Ukraina koolide distantsõppes osalemist. Erinevate uuringute alusel

---

[2] UNESCO (2022). Mapping host countries' education responses to the influx of Ukrainian students. [https://www.unesco.org/en/articles/mapping-host-countries-education-responses-influx-ukrainian-students]

[3] Hernes, V., Deineko, O., Myhre, M. H., Liodden, T., Staver, A. B. (2022) Ukrainian refugees – experiences from the first phase in Norway. [https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/handle/11250/3029151]

[4] Nazarenko, J. (2022) Education of Ukrainian refugees abroad (February 24 – June 20 2022) [https://cedos.org.ua/wp-content/uploads/education-of-ukrainian-refugees-abroad-february-24–june-20.pdf]

[5] European Commission / EACEA / Eurydice (2022). Supporting refugee learners from Ukraine in schools in Europe. Eurydice report. Luxembourg: Publications Office of the European Union. [https://www.dzs.cz/sites/default/files/202207/Supporting_refugee_learners_from_Ukraine_in_schools_in_Europe.pdf]

õpib siiski 80-90% Ukrainast tulnud õpilastest Poolas tavaklasside koosseisus ja ülejäänud kohanemisklassides.[6,7]

Belgia saksakeelses kogukonnas, Kreekas, Küprosel, Luksemburgis, Maltal, Hollandis, Austrias, Põhja-Makedoonias ja Soomes kehtib üldine soovitus paigutada uussisserändajatest lapsed (üldjuhul 1-2 aastaks) eraldi (keelekümblus)klassi, kus põhirõhk on just kohaliku keele õppimisel. Hollandi ja Soome lähenemises on oluline koht ka õpilaste endi emakeele arendamisel.

Lisaks puudub osa riikides kindel poliitika uussisserändajatest laste kooli paigutamiseks ning kohalikud omavalitsused ja koolid võivad toimida oma parima äranägemise järgi, lähtudes õppija huvidest. Nii toimivad nt mitmed Põhjamaad nagu Rootsi, Taani, Norra, Island, aga ka nt Bulgaaria, Albaania ja Šveits.[7] Üldiselt on Rootsi siiski rakendanud lähenemist, kus uussisserändajate lapsi hoitakse kohanemisklassides võimalikult lühikest aega ja suunatakse nad esimesel võimalusel tavaõppesse.[8]

Euroopa Liidu liikmesriigid on püüdnud leida võimalusi, kuidas tagada ilma vajalike dokumentideta (nt varasemad tunnistused) Ukrainast tulnud noortele koolikohustusliku ea möödumisel ligipääs keskharidusele. Nii saavad Ukraina põgenikest noored nt Bulgaarias, Küprosel, Tšehhis, Hispaanias, Iirimaal, Lätis, Leedus ja Rootsis asuda otse keskharidust omandama või astuda kutseõppesse, ilma et peaks läbima kompetentside hindamist ja spetsiaalset vastuvõtuprotseduuri.[9]

Õppekeel

Riikide lõikes on erinevusi ka selles, mis keeles õpet Ukraina sõjapõgenike lastele võimaldatakse. Nt Leedus saab õppida nii poola, valgevene kui saksa keeles ja ukraina keelt saab seal õppida teise keelena.[6,10] Rumeenias leidub ka koole, kus saab haridust omandada ukraina keeles.[10] Taanis on õpilastel võimalik asuda õppima erakooli, eriti kui see pakub mitmekeelset õpet - kui kool ja KOV saavutavad kokkuleppe, siis viimane katab õppekulud.[11]

Distantsõpe

Eestis on korduvalt juttu olnud sellest, kuidas Ukrainast pärit õpilased õpivad tihtipeale topeltkoormusega, osaledes nii Eesti kooli õppetöös kui ka Ukraina kooli distantsõppes, või

---

[6] Nazarenko, J. (2022) Education of Ukrainian refugees abroad (February 24 – June 20 2022) [https://cedos.org.ua/wp-content/uploads/education-of-ukrainian-refugees-abroad-february-24–june-20.pdf]

[7] European Commission / EACEA / Eurydice (2022). Supporting refugee learners from Ukraine in schools in Europe. Eurydice report. Luxembourg: Publications Office of the European Union. [https://www.dzs.cz/sites/default/files/202207/Supporting_refugee_learners_from_Ukraine_in_schools_in_Europe.pdf]

[8] Crul, M., Keskiner, E., Schneider, J., Lelie, F., Ghaeminia, S. (2017) No lost generation? Education for refugee children. A comparison between Sweden, Germany, the Netherlands and Turkey. Bauböck, R. ja Tripkovic, M. (Toim.) *The Integration of Migrants and Refugees*.

[9] European Migration Network (2022). Access to services for beneficiaries of temporary protection - EMN Inform. Brussels: European Migration Network. [https://www.emn.ee/wp-content/uploads/2022/11/emn-inform-services.pdf]

[10] UNESCO (2022). Mapping host countries' education responses to the influx of Ukrainian students. [https://www.unesco.org/en/articles/mapping-host-countries-education-responses-influx-ukrainian-students]

[11] UNESCO. (2022). Denmark's education response to the influx of Ukrainian students [https://www.unesco.org/en/articles/denmarks-education-response-influx-ukrainian-students]

otsustavad osa vanemaid ainult Ukraina distantsõppe kasuks[12,13]. Sarnane olukord on tekkinud teisteski riikides, nt Norras[14]. Osa riike toetab ise Ukraina õpilaste Ukraina distantsõppes osalemist. Nt Läti teeb koostööd Ukraina haridusministeeriumiga, et pakkuda õpilastele oma haridussüsteemi alternatiivina Ukraina koolide distantsõpet. Seejuures arvestatakse lapsevanemate eelistusega. Samamoodi teeb Ukrainaga koostööd Tšehhi, et kohanemisperioodil saaksid lapsed õppida distantsilt Ukraina koolis ja ei jääks pikka pausi hariduse omandamisel.[15] Samuti julgustatakse Poolas ja Ungaris õpilasi osalema Ukraina kooli distantsõppes ning Poolas ja ka Küprosel saavad Ukrainast tulnud lapsed distantsõppes osalemiseks kasutada klassiruume kohalikes koolides.[16,17]

Mitmetes uuringutes on välja toodud, et Ukraina sõjapõgenikud pooldavad oma laste distantsõppes osalemist, sest nad kardavad, et muidu jääb nende laps maha Ukraina õppekavast. Samuti on neil soov võimalikult kiiresti kodumaale tagasi pöörduda.[18,19] Organisatsiooni *Save the Children* poolt 2022. aasta juulis ja augustis läbiviidud uuringus tõid ka **Ukraina õpilased ise välja hirmu, et kui nad Ukraina kooli õppetöös ei osale, võivad nad sealsest õppekavast maha jääda**. Samuti kartsid õpilased, et nende vastuvõtvas riigis omandatavat haridust hiljem Ukrainas ei arvestata.[20]

Omandamaks oma keele- ja kultuuriruumis vajalikke oskusi, on Ukraina kooli distantsõppes osalemine üheltpoolt tervitatav. Teisalt, nagu tuuakse välja ka *Save the Children* poolt läbiviidud uuringus[20], on kontaktõppes osalemine kasulik lapse arengule ja heaolule ning tema sotsiaalsete oskuste arengu seisukohalt. Samuti puudub kindlus, et kõik õpilased, kes on end distantsõppele kirja pannud, õppes ka reaalselt regulaarselt osalevad. Ka on Ukrainas olevad distantsõppe õpetajad vähemal või rohkemal määral sunnitud aeg-ajalt õppetöö katkestama, kuna puudub (piisavalt hea) internetiühendus või turvaline keskkond õpetamiseks (nt toimuvad õhurünnakud).

Võib öelda, et **sõjapõgenike valik distantsõppes osalemise või sellest loobumise vahel on keeruline ja mõjutab Ukrainast tulnud laste kohanemist haridussüsteemis kõikides vastuvõtvates riikides**. Ukraina sõjapõgenikud on seejuures paljudest teistest (varasematest) sisserändajatest ja põgenikest ka väga erinevas olukorras, sest kui üldjuhul pole põgenike lastel olnud võimalustki oma koduriigi kooli distantsõppes osaleda, siis Ukraina puhul on olukord

---

[12] ERR (2022). Osa põgenike lastest proovivad jätkata õpinguid vaid Ukraina e-õppes. [https://www.err.ee/1608737317/osa-pogenike-lastest-proovivad-jatkata-opinguid-vaid-ukraina-e-oppes]

[13] ERR (2022). Tallinna koolidesse mahub üksikuid sõjapõgenikke. [https://www.err.ee/1608788863/tallinna-koolidesse-mahub-uksikuid-sojapogenikke]

[14] Hernes, V., Deineko, O., Myhre, M. H., Liodden, T., Staver, A. B. (2022) Ukrainian refugees – experiences from the first phase in Norway. [https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/handle/11250/3029151]

[15] Johanyák, C. (2022) Education for Ukrainian refugee children – how European countries help. [https://hypeandhyper.com/education-for-ukrainian-refugee-children-how-european-countries-help/]

[16] Nazarenko, J. (2022) Education of Ukrainian refugees abroad (February 24 – June 20 2022) [https://cedos.org.ua/wp-content/uploads/education-of-ukrainian-refugees-abroad-february-24–june-20.pdf]

[17] European Migration Network (2022). Access to services for beneficiaries of temporary protection - EMN Inform. Brussels: European Migration Network. [https://www.emn.ee/wp-content/uploads/2022/11/emn-inform-services.pdf]

[18] United Nations High Commissioner for Refugees (2022). Lives on Hold: Intentions and Perspectives of Refugees from Ukraine. [https://data.unhcr.org/en/documents/details/95767]

[19] Jalbout, M., Bullard, K. (2022) Key tensions in refugee education. [https://cdn.givingcompass.org/wp-content/uploads/2022/11/17144540/Key-tensions-in-refugee-education_FINAL-VERSION-1.pdf]

[20] Tyler-Rubinstein, I., Gorevan, D., Kivela, L. (2022) "This is my Life, and I Don't Want to Waste a Year of it": The experiences and wellbeing of children fleeing Ukraine. [https://resourcecentre.savethechildren.net/document/this-is-my-life-and-i-dont-want-to-waste-a-year-of-it/]

teistsugune.[21,22] Pandeemia mõjul on distantsõppes osalemise võimalused palju arenenud ja ka Ukraina haridusministeerium on olnud e-õppe osas soosival seisukohal, mistõttu võib vaid kohaliku kooli kasuks otsustamine olla sõjapõgenike jaoks keerulisem.

Ukraina õpetajad ja õpetamine vastuvõtvates riikides

Ukraina laste hõlpsamaks integreerimiseks vastuvõtva riigi haridussüsteemi ja ka ukrainlastest haridustöötajate rakendamiseks, on mitmetes riikides ukraina õpetajaid koolidesse appi palgatud. Euroopa Rändevõrgustiku 2022. aasta novembris ilmunud ülevaate järgi on lisaks Eestile veel Euroopa Liidu liikmesriike, kus võeti ukraina laste toetamiseks tööle ukrainlastest (abi)õpetajaid – nii toimiti nt Tšehhis, Hispaanias, Lätis ja Leedus.[23] Lätis võivad ukraina õpetajad töötada õpetajana, ilma et nad läbiksid tavalise õpetajakutse tõendamise protsessi, juhul kui nad õpetavaid vaid ukraina õpilasi, aga mitte tavaklasse. Ka Poolas rakendatakse Ukraina õpetajaid abiõpetajatena ning Taanis on ukrainlastest haridustöötajad abiks õppekavade koostamisel.[24,25] Samamoodi on Saksamaal olnud juttu võimalusest ukraina õpetajaid koolitada ning neile haridusvaldkonnas tööd pakkuda. Rumeenias seevastu on otsustatud, et õpetajate puuduse tekkimisel kutsutakse appi kas üliõpilasi või juba pensionil olevaid õpetajaid.[24]

Sarnaselt Eestile jagatakse ka nt Austrias, Tšehhis, Taanis, Saksamaal ja Kreekas õpetajatele materjale ning suuniseid, kuidas õpilastega sõjast rääkida. Slovakkias on toeks ka vastavasisulised veebiseminarid/taskuhäälingud. Lisaks on Horvaatias, Tšehhis ja Slovakkias olemas käsiraamat, mis annab suuniseid, kuidas märgata õpilaste vaimse tervise probleeme ja vältida konflikte ning käsitleda tundlikke teemasid.[24]

---

[21] Jalbout, M., Bullard, K. (2022) Key tensions in refugee education. [https://cdn.givingcompass.org/wp-content/uploads/2022/11/17144540/Key-tensions-in-refugee-education_FINAL-VERSION-1.pdf]

[22] Tyler-Rubinstein, I., Gorevan, D., Kivela, L. (2022) "This is my Life, and I Don't Want to Waste a Year of it": The experiences and wellbeing of children fleeing Ukraine. [https://resourcecentre.savethechildren.net/document/this-is-my-life-and-i-dont-want-to-waste-a-year-of-it/]

[23] European Migration Network (2022). Access to services for beneficiaries of temporary protection - EMN Inform. Brussels: European Migration Network. [https://www.emn.ee/wp-content/uploads/2022/11/emn-inform-services.pdf]

[24] UNESCO (2022). Mapping host countries' education responses to the influx of Ukrainian students. [https://www.unesco.org/en/articles/mapping-host-countries-education-responses-influx-ukrainian-students

[25] Nazarenko, J. (2022) Education of Ukrainian refugees abroad (February 24 – June 20 2022) [https://cedos.org.ua/wp-content/uploads/education-of-ukrainian-refugees-abroad-february-24–june-20.pdf]

3. Ukraina õpilased Eestis - hetkeseis

2023. aasta 23. jaanuari seisuga on Eesti Hariduse Infosüsteemis (EHIS) registreeritud Ukraina õpilasi kokku 8358[26]. Nendest 24% on alushariduses, 65% põhihariduses, 5% gümnaasiumis ja 6% kutsehariduses.

Maakondade lõikes on EHIS-e andmetel enim Ukraina õpilasi registreeritud haridusasutustesse Harjumaal, kus vastav osakaal on 55% (sh 46% Tallinnas). Suurusjärgult järgnevad Tartumaa 12%-ga, Ida-Virumaa 8%-ga, Pärnumaa 6%-ga ning Lääne-Virumaa 5%-ga. Teistes maakondades on Ukraina õpilaste osakaal 2% juures või alla selle. Kõige väiksem Ukraina õpilaste osakaal maakondade lõikes on Hiiumaal, kus vastav näitaja on vaid 0,1%.

63% kõigist EHIS-es registreeritud Ukraina õpilastest õpib eestikeelsetes haridusasutustes ning suurusjärgult teine õppekeel on vene keel, milles omandab haridust 24% Ukraina õpilastest. Ingliskeelsetes haridusasutustes õpib 0,4% Ukraina õpilastest. Lisaks õpib 13% Ukraina õpilastest keelekümblusmetoodikat rakendavates haridusasutustes, mille hulka kuulub 70 lasteaeda ja 37 kooli üle Eesti[27].

4. Küsitlusuuringu tulemused ja järeldused

Kuigi haridus ning õppimine puudutavad põgenikke kogu elukaare jooksul, keskenduti käesolevas küsitlusuuringus põgenike haridusvõimaluste ja -vajaduste uurimisel alus- ja üldharidusele ning küsitleti täisealisi vastajaid, uurides nende alaealiste laste hariduse kohta.

Alusharidus

Ukraina põgenikest on kuni 6-aastaste lastega põgenikke Eestis 23%. Küsitlusele vastanutelt uuriti, kas nende lapsed käivad Eestis lasteaias ning kui mitte, mis on selle põhjuseks. Antud küsitlusuuring ei eristanud lasteaias ja lastehoius käivaid lapsi ning on võimalik, et oma lapse märkisid lasteaias käivaks[28] ka sellised vastanud, kelle laps käib lastehoius.

Alla 6-aastaste lastega põgenikest on lapse(d) Eestis lasteaeda pannud keskmiselt 60%, kuid eristuvad mõned vastajate rühmad, kelle seas on lasteaias käivate laste vanemaid vähem. Keskmisest madalam osakaal lasteaias käivate lastega Ukraina põgenikke on 50-59-aastaste põgenike vanusegrupis ja kõige nooremas (18-29a) vanusegrupis (vastavalt 43% ja 46%). Seda võib mingil määral seletada töötavate põgenike määr eri vanusegruppides: nimelt on 18-29 ning 50-59-aastaste põgenike seas mõnevõrra vähem töötavaid inimesi kui 30-ndates ja 40-ndates põgenike seas.

Erinevusi lasteaias käivate lastega põgenike hulgas võib märgata ka piirkonniti (joonis 1). **Kuigi Tallinnas ja Harjumaal on lapse lasteaeda pannud ligi kolmveerand lasteaiaealiste lastega**

[26] Ukraina õppijad Eesti hariduses (2023). Haridussilm [https://www.haridussilm.ee/ee/valdkonnaraportid/ukraina-oppijad-eesti-hariduses]
[27] Keelekümblus (2022). Haridus- ja Noorteamet [https://harno.ee/keelekumblus#liitumine-ja-laienemine]
[28] Küsitlusankeedis kasutati mõisteid *дитячий садок* (ukraina k.) *ning kindergarten* (inglise k).

põgenikest, siis Kirde- ja Lääne-Eestis tunduvalt vähem - umbes pooled põgenikest. Kui Lääne-Eestis 62% neist põgenikest, kes pole last lasteaeda pannud, ei plaanigi seda teha, siis Kirde-Eestis on selliseid põgenikke lasteaias mittekäivate laste vanematest vaid 34% ning kõige sagedasemaks lasteaeda mittepanemise põhjuseks on hoopis asjaolu, et sellega pole veel tegeletud, kuigi plaan on olemas (43% lasteaias mittekäivate laste vanematest).

Uurides lähemalt põhjuseid, miks Ukraina põgenikest keskmiselt ligi 40% oma lapsi lasteaeda pole pannud, selgub, et **takistuseks on kohtade puudusest sagedamini hoopis lapse lasteaeda panemise plaani puudumine: Ukraina põgenikest, kelle laps lasteaias ei käi, keskmiselt 46% ei plaanigi oma last lasteaeda panna,** 35% pole seda veel teinud, kuid plaanivad, ning 18% ootavad kohta. Infopuudus ei tundu enamiku põgenike jaoks olevat lastele lasteaiakoha leidmisel takistuseks: 75% neist, kes alles plaanivad lapse lasteaeda panna, teavad, kust lasteaia kohta infot leida.

Keskmisest rohkem on põgenikke, kes last lasteaeda panna ei soovi, nende lasteaias mittekäivate laste vanemate seas, kellel polnud saabudes Eestis juba sõpru või peret (63%), ning 40-49-aastaste põgenike vanusegrupis (75%). **Enamik lasteaias mittekäivate laste vanematest, kelle abikaasa on Ukrainas (77%), ei plaanigi last lasteaeda panna**.

Eri piirkondade võrdluses on kõige suurem osakaal oma lapsele lasteaiakohta ootavaid põgenikke Harjumaal (v.a Tallinn), kus lasteaias mittekäivate laste vanematest ootab kohta 34%. Tallinnas ootab lasteaiakohta lasteaias mittekäivate põgenike vanematest 30%, Kirde-Eestis 24%, Kesk-Eestis 19%, Lääne-Eestis 18% ning Lõuna-Eestis 17%.

Eri piirkondade võrdluses on kõige suurem osakaal oma lapsele lasteaiakohta ootavaid põgenikke

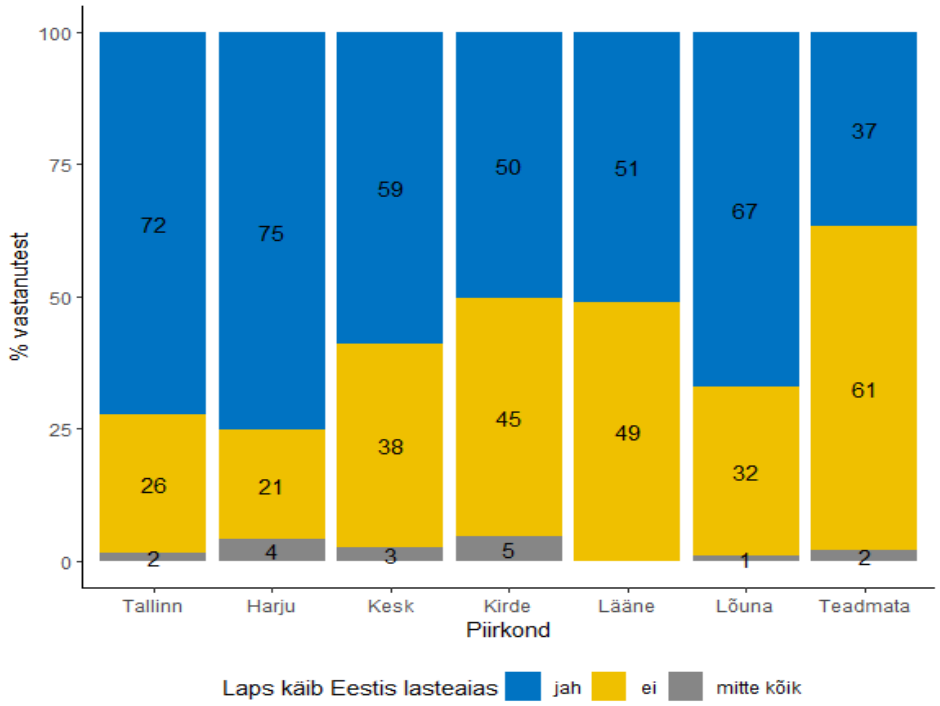

JOONIS 1. Eestis lasteaias käivate lastega Ukraina põgenikud piirkonna järgi, %. N=427
Allikas: RITA uuringu küsitlus sõjapõgenike seas

Ukraina põgenike otsus ja vajadus oma laps lasteaeda panna on seotud nende peresuhete, eluolu ja edasiste kavatsustega. **Keskmisest sagedamini on oma lapse(d) lasteaeda pannud sellised põgenikud, keda ei oodanud Eestis ees sõbrad ega pere**. Neist on lapsed lasteaeda pannud 66%, samas kui sellistest põgenikest, kellel Eestis juba pere või sõbrad ees ootasid, 58%. Selline erinevus võib viidata asjaolule, et põgenike tuttavad Eestis on neile mingil määral ka laste hoidmisel toeks.

Samuti mõjutab laste lasteaeda panekut see, kus viibivad põgenike abikaasad. Ukraina põgenikest, kelle abikaasa on Ukrainas, on oma lapse lasteaeda pannud 66%, ning neist, kelle abikaasa on samuti Eestis, on lasteaias käivate laste vanemaid 57%. Põgenikest, kellel abikaasat pole, on lapse(d) lasteaeda pannud 67%.

Ukraina põgenikest, kes ei plaani Ukrainasse naasta, on lapse lasteaeda pannud 75% lasteaiaealiste lastega põgenikest. Nende seas, kes ühel päeval Ukrainasse naasta plaanivad või pole selle osas veel otsust langetanud, on Eestis lasteaias käivate laste vanemaid vähem - vastavalt 63% ja 62%. Neist põgenikest, kes ei soovi oma naasmisplaane kommenteerida, on lapse lasteaeda pannud 50%.

Üldharidus

Kõigist alates 24. veebruarist 2022 Eestisse saabunud Ukraina põgenikest moodustavad koolikohustuslikus eas ehk 7-17-aastaste lastega põgenikud 36%. Neist koolikohustuslikus eas lastega põgenikest 81%-l käivad lapsed Eestis koolis.

Eestisse saabudes siin eesoodanud pere ja sõbrad tunduvad laste kooli panemist mõjutavat vähem kui lasteaeda panemise otsust – nii selliste põgenike seas, kellel polnud Eestis peret või sõpru, kui ka nende seas, kellel oli, on koolis käivate laste vanemaid võrdne osakaal. See on ka ootuspärane, arvestades, et erinevalt 7-17-aastaste üldharidusest pole alusharidus Eestis kohustuslik. Samas varieeruvad koolis käivate lastega põgenike osakaalud mõne protsendipunkti ulatuses siiski piirkonniti (joonis 2) – suhteliselt enim on põgenikke, kes kelle lapsed käivad Eestis koolis, Harjumaal ja Lõuna-Eestis.

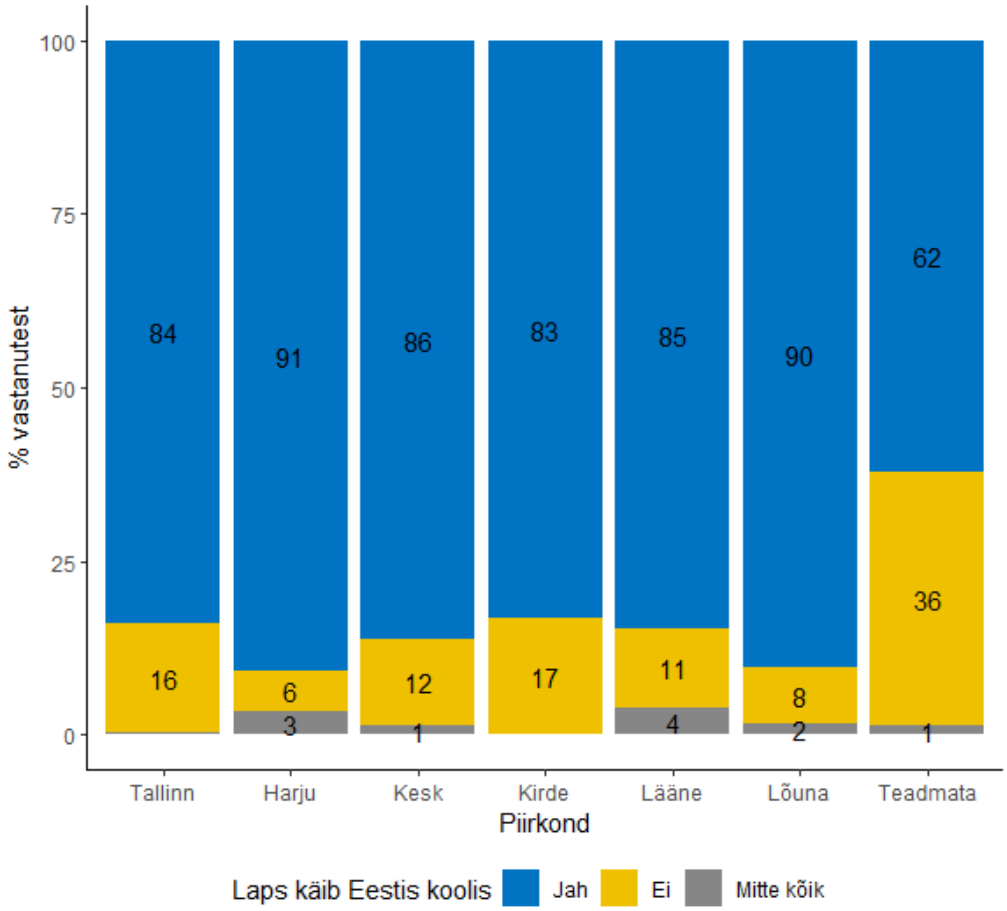

JOONIS 2. Eestis koolis käivate lastega põgenikud piirkonna järgi, %. N=641
Allikas: RITA uuringu küsitlus sõjapõgenike seas

Samuti erinevad koolis käivate lastega põgenike osakaalud vastavalt sellele, milline on vastaja plaan Ukrainasse naasmise osas (joonis 3). **Selgub, et põgenikest, kes ei plaani kunagi Ukrainasse naasta, on valdav enamus oma lapsed Eestis kooli pannud**. Ukraina põgenikud, kes pole naasmise suhtes otsust langetanud, on sarnasemad neile, kes naasta ei plaani – ka neist on üle 90% Eestis koolis käivate laste vanemaid. Sealjuures ühel päeval Ukrainasse naasta plaanivatest põgenikest käivad lapsed koolis oluliselt väiksemal osal põgenikest, 78 protsendil.

On positiivne, et suur osa Ukrainast tulnud lastest on leidnud tee siinsesse haridussüsteemi. Siiski tuleb silmas pidada ka ülejäänute, praegu õppes mitteosalevate laste käekäiku, et vältida nende haridusest väljalangemise ohtu. Nt organisatsiooni Save the Children poolt läbiviidud uuringust[29] selgus, et iga neljas nende uuringus osalenud laps ei kavatsenud 2022/23. õppeaastal koolitööst osa võtta või polnud oma osalemises kindel, olles seega väljalangemise ohus.

[29] Tyler-Rubinstein, I., Gorevan, D., Kivela, L. (2022) "This is my Life, and I Don't Want to Waste a Year of it": The experiences and wellbeing of children fleeing Ukraine. [https://resourcecentre.savethechildren.net/document/this-is-my-life-and-i-dont-want-to-waste-a-year-of-it/]

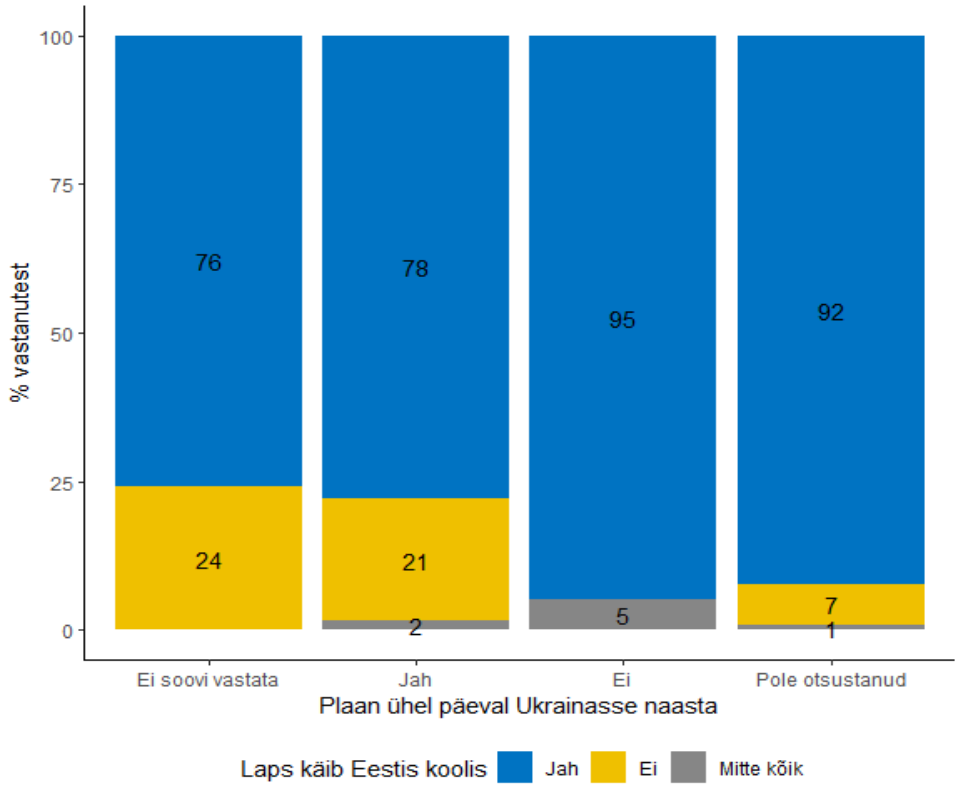

JOONIS 3. Eestis koolis käivate lastega Ukraina põgenikud Ukrainasse naasmise plaani järgi, %. N=641
Allikas: RITA uuringu küsitlus sõjapõgenike seas

Ukraina põgenikelt, kelle laps Eestis koolis ei käi (18% koolikohustuslikus eas lastega põgenikest), uuriti selle valiku tagamaid. Tabel 1 annab ülevaate eri põhjuste sagedustest. Selgub, et **Ukraina põgenikke mõjutab lapse koolipanemise otsuse juures kõige rohkem võimalus jätkata õpinguid Eesti kooli asemel Ukraina kooli distants- või koduõppes**. Ukraina põgenikud on seejuures paljudest teistest (COVID-19 pandeemia eelsel ajal) Eestisse ja teistesse riikidesse saabunud põgenikest väga erinevas olukorras, sest kui üldjuhul pole põgenike lastel olnud võimalustki oma koduriigi kooli distantsõppes osaleda, siis Ukraina puhul on olukord teistsugune - võimekus ja valmisolek distantsõpet pakkuda on Ukraina haridussüsteemi poolt olemas.[30,31]

Hirm keelebarjääri ees, plaan Eestist lahkuda jm põhjused mõjutavad võrreldes distants- või koduõppel jätkamisega märkimisväärselt väiksemat osa põgenikest, kelle lapsed ei käi koolis. Eriti sage on Eesti koolis käimise asemel lapse distants- või koduõppel jätkamine selliste põgenike seas, kelle abikaasa on endiselt Ukrainas. Samuti on põgenike lapsed Eesti kooli asemel distants- või koduõppel sagedamini neil, kes plaanivad Ukrainasse naasta või pole oma otsuses veel kindlad.

[30] Jalbout, M., Bullard, K. (2022) Key tensions in refugee education. [https://cdn.givingcompass.org/wp-content/uploads/2022/11/17144540/Key-tensions-in-refugee-education_FINAL-VERSION-1.pdf]
[31] Tyler-Rubinstein, I., Gorevan, D., Kivela, L. (2022) "This is my Life, and I Don't Want to Waste a Year of it": The experiences and wellbeing of children fleeing Ukraine. [https://resourcecentre.savethechildren.net/document/this-is-my-life-and-i-dont-want-to-waste-a-year-of-it/]

TABEL 1. Laste Eesti kooli mittepanemise põhjused Ukraina põgenikel, %. N=95

Põhjus	%
Laps jätkab distants/koduõppes	62%
Muu	26%
Olen kooli otsinud, aga pole veel leidnud	5%
Sest neil on teistsugune õppekava	3%
Me plaanime Eestist lahkuda	2%
Me ei tea veel, kus järgneva(te)l aasta(te)l elame	2%
Keelebarjäär takistab korraliku hariduse omandamist	1%
Ma ei ole veel kooli otsimisega tegelenud	1%

Allikas: RITA uuringu küsitlus sõjapõgenike seas

Samas tuleb meeles pidada, et Ukraina kooli distantsõppes osalevad nii need noored, kes Eestis koolis ei käi, kui ka need, kes samal ajal ka Eesti kooli õppes osalevad. Kahel õppekaval korraga õppimine võib aga õpilastele väga kurnavaks osutuda.[32] See mõjutab otseselt õpilaste võimalusi piisavalt puhata, liikuda, noorsootöös ja huvihariduses osaleda (vt huvihariduse kohta allpool). Ukrainast saabunud õpilaste kogemused ja vajadused Eesti haridussüsteemis eriti just õpilaste endi vaatest vajavad edasist uurimist.

Õppekeele eelistus

Kõigilt põgenikelt uuriti, millises keeles haridust nad oma lapsele eelistaksid. Kõigist vastanutest märkis 58% eelistatud keeleks „muu" ning (avatud vastustes toodud täpsustuste põhjal) võib eeldada, et selle all pidas enamik neist silmas ukraina keelt. Eestikeelset haridust eelistab kõigist põgenikest vähem kui viiendik.

Lapsevanematest põgenike kogemus Eesti koolisüsteemiga tundub aga eelistusi oluliselt mõjutavat: **üle kolmandiku (35%) koolikohustuslikus eas lastega põgenikest eelistab oma lastele eestikeelset haridust.** Sealjuures 26% eelistavad ukrainakeelset, 12% venekeelset ning 7% ingliskeelset haridust. 21%-l koolikohustuslikus eas lastega põgenikest pole vahet, mis keeles nende laps õpib.

Samas on eesti õppekeele eelistus seotud ka vastajate Ukrainasse naasmise plaanidega. **Kui neist koolieelistе laste vanematest, kes ei plaani Ukrainasse naasta, eelistavad eestikeelset haridust pea pooled, siis naasmisplaaniga põgenikest veidi üle kolmandiku (34%)** (joonis 4).

[32] ERR (2022). Tallinna koolidesse mahub üksikuid sõjapõgenikke. [https://www.err.ee/1608788863/tallinna-koolidesse-mahub-uksikuid-sojapogenikke]

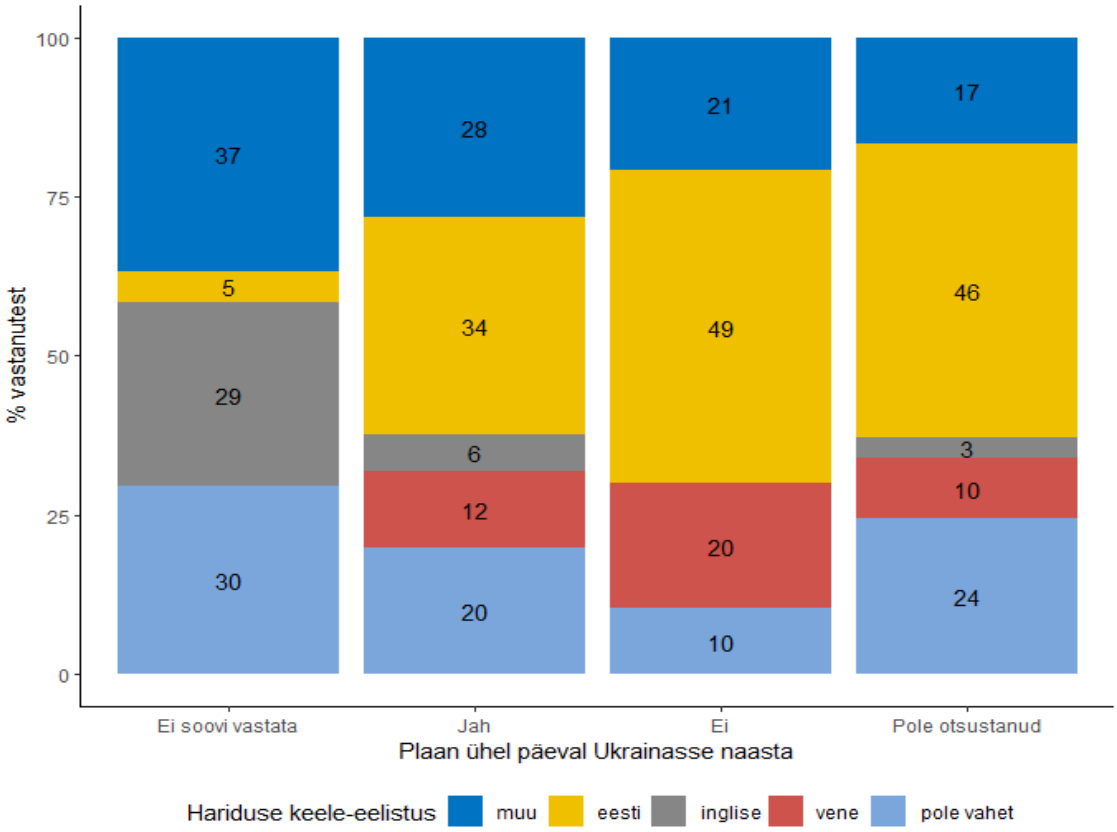

JOONIS 4. Ukraina põgenike keele eelistus oma laste haridusele Ukrainasse naasmise plaani järgi, %. N=673
Allikas: RITA uuringu küsitlus sõjapõgenike seas

Eestikeelse hariduse populaarsus erineb piirkonniti (joonis 5). Nt Kesk-Eestis on ukrainakeelne haridus eestikeelsest populaarsem eelistus. Samas paistab Harjumaa (v.a Tallinn) silma keskmisega võrreldes tunduvalt suurema eestikeelse hariduse eelistajate osakaaluga (Harjumaal 64% vs. keskmiselt 35%,). Kirde-Eestis elavate koolikohustuslikus eas lastega põgenike seas on enim neid, kellel pole vahet, mis keeles nende laps õpib ning samas on seal teiste piirkondadega võrreldes kõige enam venekeelse hariduse eelistajaid (26% vs. keskmiselt 12%).

Kuigi eestikeelne haridus on koolikohustuslikus eas põgenike seas mõnevõrra populaarsem kui ukrainakeelne, tuleb arvestada, et kõigi Eestisse saabunud põgenike seas, kellel ka (veel) lapsi pole, on ukrainakeelne haridus eelistatuim valik (58% kõigist põgenikest eelistab ukrainakeelset) ning ka koolikohustuslikus eas lastega põgenikest eelistab 26% just ukrainakeelset haridust. Sellised tulemused rõhutavad vajadust leida võimalusi, kuidas õpilastele nende emakeel(t)e arendamiseks

ka Eesti koolitundides ja -süsteemis võimalusi pakkuda – nagu seda tehakse mõnedes teistes Euroopa riikides (vt **Õppekeel** ptk-s 2) ning nagu soovitavad mitmekeelsuse uurijad.[33,34,35,36]

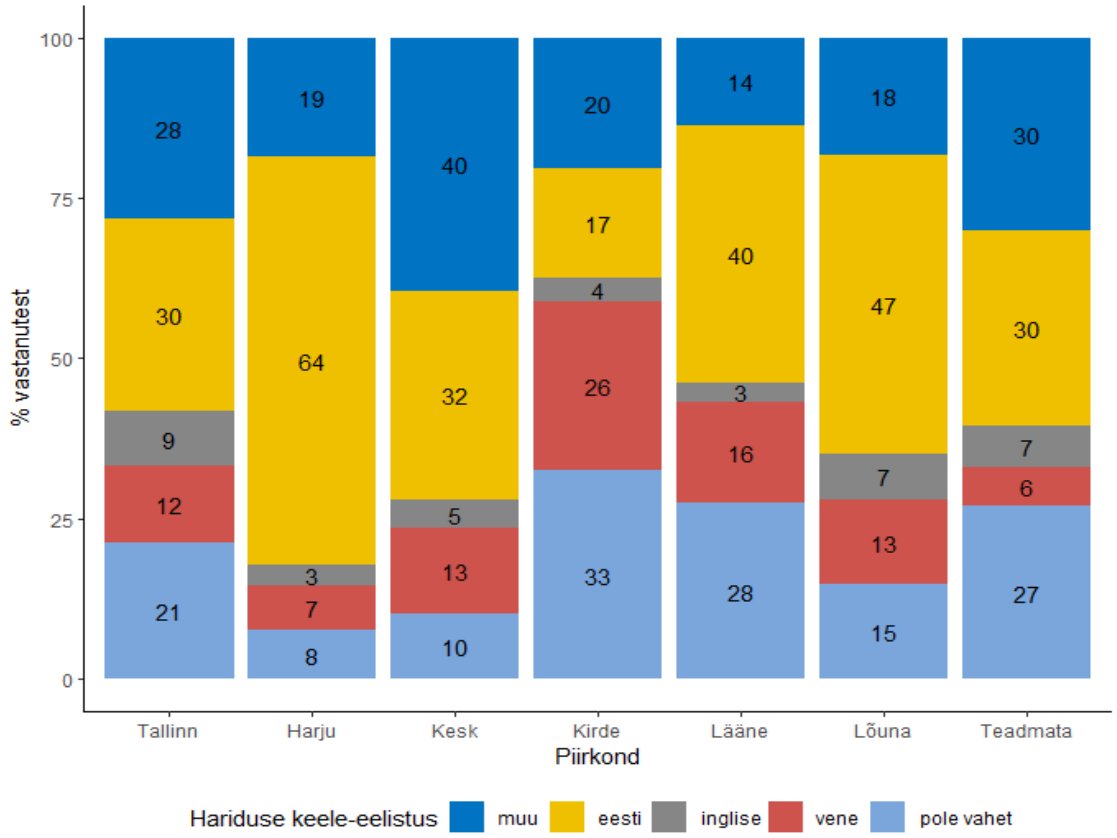

JOONIS 5. Ukraina põgenike keele-eelistus oma laste haridusele Eesti elukoha piirkonna järgi, %. N=673

Allikas: RITA uuringu küsitlus sõjapõgenike seas

Huviharidus

Põgenike ja nende laste jaoks võib kultuuri- ja keeleerinevuste ületamine ning tähenduslike sõprussuhete loomine olla suur väljakutse. Normaalsustunde loomine igapäevaste tegevuste, näiteks huvihariduse kaudu, võib mängida olulist rolli lapse heaolu tagamisel. Vajadust vaba aja tegevuste järele vastuvõtvas riigis on väljendanud Ukraina põgenikest lapsed ka ise – organisatsiooni *Save the Children* poolt läbiviidud uuringus tõi veidi üle poole lastest välja, et nad

[33] Cummins, J. (2007). Rethinking monolingual instructional strategies in multilingual classrooms. *Canadian Journal of Applied Linguistics*, *10*(2), 221–240. [https://journals.lib.unb.ca/index.php/CJAL/article/view/19743]

[34] Cummins, J. (2001). Bilingual Children's Mother Tongue: Why Is It Important for Education? [https://inside.isb.ac.th/nativelanguage/files/2015/11/Bilingual-Childrens-Mother-Tongue.pdf]

[35] Council of Europe (2020). Good practices of multilingual and minority language medium education. Strasbourg: Council of Europe Publishing [https://rm.coe.int/good-practices-of-multilingual-and-minority-language-education-eng/1680a052c3]

[36] Benson, C. (2004). The Importance of Mother Tongue-Based Schooling for Educational Quality. Paris: United Nations Educational, Scientific, and Cultural Organization. [https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000146632]

vajavad võimalust tegeleda spordi või oma hobidega, leida kogukonnast sõpru ning õppida kohalikku keelt.[37]

Eestis olevate Ukraina sõjapõgenike laste huvihariduse vajaduste kaardistamiseks uuriti küsitlusele vastanutelt, kas nad on huvitatud huviharidusest oma lapsele. **Ligikaudu 36% koolieaste lastega põgenikest on huviharidusest oma lapsele kindlasti huvitatud ning seda isegi väikese tasu eest.** Neid, kes on huviharidusest kindlasti huvitatud, kuid ainult juhul kui see on tasuta, on 29%. Veidi vähem on neid Ukraina koolieaste lastega põgenikke, kes on lapse huviharidusest huvitatud, kui leidub sobiv tegevus ja hind või kui pakkumisel on tasuta sobiv tegevus - vastavalt 14% ja 10%. **Huviharidusest oma lapsele ei ole üldse huvitatud 10% koolieaste lastega vastanutest.**

Ukraina põgenike huvitatus huviharidusest oma lapsele varieerub piirkonniti (

joonis 6). **Huviharidusest kindlasti ja isegi väikese tasu eest huvitatud põgenike osakaal on kõrgeim Kesk-Eestis (54%) ja madalaim Harjumaal (v.a Tallinn; 25%).** Harjumaal on seejuures teiste piirkondadega võrreldes kõrgeim huviharidusest üldse mitte huvitatud põgenike osakaal (27%).

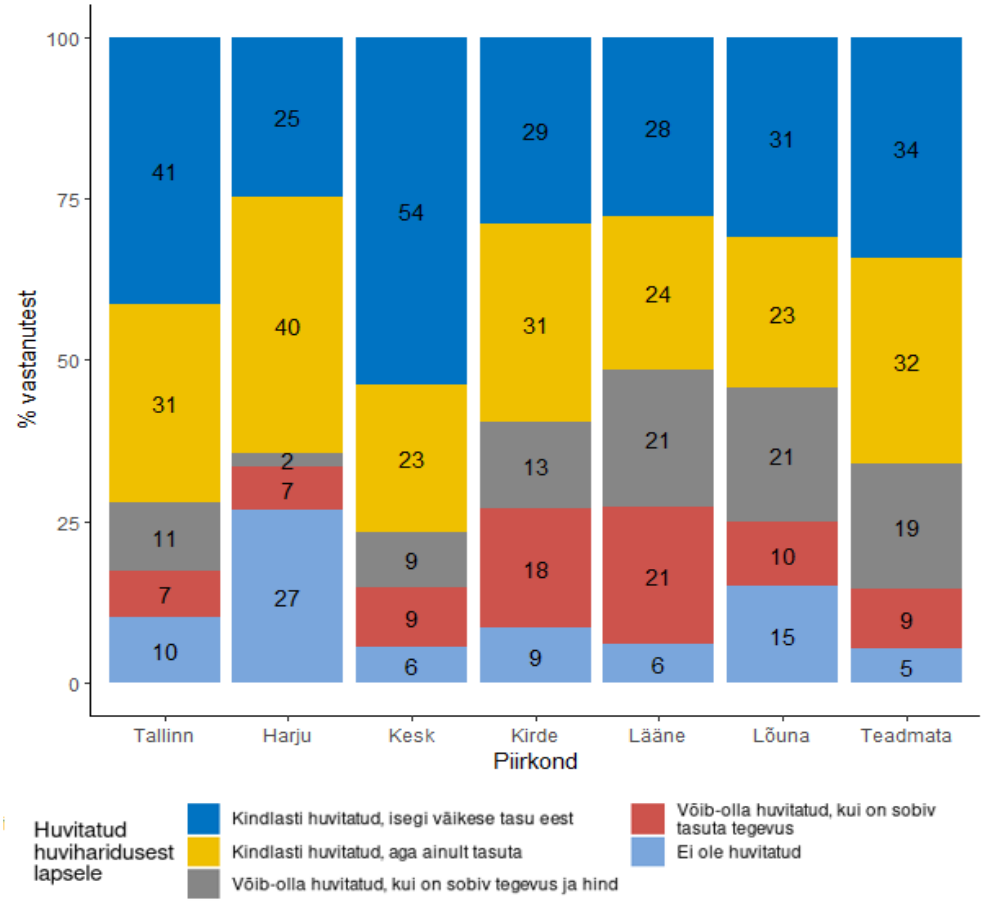

JOONIS 6. Ukraina põgenike huvitatus huviharidusest oma lapsele Eesti elukoha piirkonna järgi, %. N=673.

[37] Tyler-Rubinstein, I., Gorevan, D., Kivela, L. (2022) "This is my Life, and I Don't Want to Waste a Year of it": The experiences and wellbeing of children fleeing Ukraine. [https://resourcecentre.savethechildren.net/document/this-is-my-life-and-i-dont-want-to-waste-a-year-of-it/]

Allikas: RITA uuringu küsitlus sõjapõgenike seas

Põgenike huvi lapse huvihariduse vastu erineb ka vanusegrupiti (joonis 7). **Näiteks on nende koolealiste lastega põgenike osakaal, kes on huviharidusest oma lapsele kindlasti huvitatud isegi väikese tasu eest kõrgeim 18-29-aastaste seas (41%) ning madalaim 50-59-aastaste seas (13%).** Vanusegrupis 50-59 on teiste vanuserühmadega võrreldes see-eest kõige rohkem huviharidusest üldse mitte huvitatuid (19%).

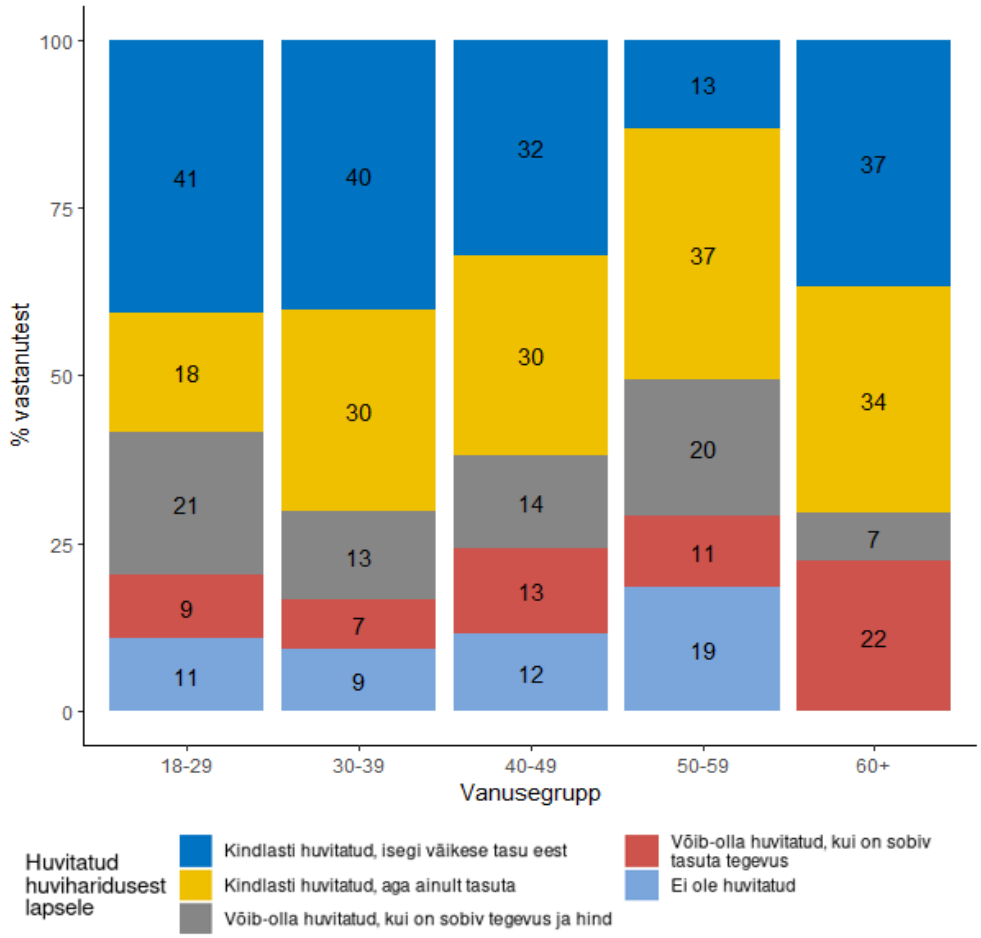

JOONIS 7. Ukraina põgenike huvitatus huviharidusest oma lapsele vanusegruppide lõikes, %. N=673

Allikas: RITA uuringu küsitlus sõjapõgenike seas

Lisaks piirkondlikele ja vanusegruppide erinevustele on näha varieeruvust huvis lapse huvihariduses osalemise vastu ka vastavalt sellele, millised on põgenike Ukrainasse naasmise plaanid. **Nende põgenike seas, kes plaanivad ühel päeval Ukrainasse naasta, on huviharidusest üldse mitte huvitatute osakaal (14%) enam kui kolm korda kõrgem võrreldes nendega, kes ei plaani Ukrainasse naasta (4%) või pole veel tagasimineku osas otsust teinud (3%).**

VIIDATUD ALLIKAD

Benson, C. (2004). The Importance of Mother Tongue-Based Schooling for Educational Quality. Paris: United Nations Educational, Scientific, and Cultural Organization. [https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000146632]

Council of Europe (2020). Good practices of multilingual and minority language medium education. Strasbourg: Council of Europe Publishing [https://rm.coe.int/good-practices-of-multilingual-and-minority-language-education-eng/1680a052c3]

Crul, M., Keskiner, E., Schneider, J., Lelie, F., Ghaeminia, S. (2017) No lost generation? Education for refugee children. A comparison between Sweden, Germany, the Netherlands and Turkey. Bauböck, R. ja Tripkovic, M. (Toim.) *The Integration of Migrants and Refugees*.

Cummins, J. (2001). Bilingual children's mother tongue: Why is it important for education? [https://inside.isb.ac.th/nativelanguage/files/2015/11/Bilingual-Childrens-Mother-Tongue.pdf]

Cummins, J. (2007). Rethinking monolingual instructional strategies in multilingual classrooms. *Canadian Journal of Applied Linguistics*, *10*(2), 221–240. [https://journals.lib.unb.ca/index.php/CJAL/article/view/19743]

Education System in Ukraine. Ministry of Education and Science of Ukraine [https://emergency.mon.gov.ua/educationalsystem/]

ERR (2022). Osa põgenike lastest proovivad jätkata õpinguid vaid Ukraina e-õppes. [https://www.err.ee/1608737317/osa-pogenike-lastest-proovivad-jatkata-opinguid-vaid-ukraina-e-oppes]

ERR (2022). Tallinna koolidesse mahub üksikuid sõjapõgenikke. [https://www.err.ee/1608788863/tallinna-koolidesse-mahub-uksikuid-sojapogenikke]

European Commission / EACEA / Eurydice (2022). Supporting refugee learners from Ukraine in schools in Europe. Eurydice report. Luxembourg: Publications Office of the European Union. [https://www.dzs.cz/sites/default/files/202207/Supporting_refugee_learners_from_Ukraine_in_schools_in_Europe.pdf]

European Migration Network (2022). Access to services for beneficiaries of temporary protection - EMN Inform. Brussels: European Migration Network. [https://www.emn.ee/wp-content/uploads/2022/11/emn-inform-services.pdf]

Hernes, V., Deineko, O., Myhre, M. H., Liodden, T., Staver, A. B. (2022) Ukrainian refugees – experiences from the first phase in Norway. [https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/handle/11250/3029151]

Jalbout, M., Bullard, K. (2022) Key tensions in refugee education. [https://cdn.givingcompass.org/wp-content/uploads/2022/11/17144540/Key-tensions-in-refugee-education_FINAL-VERSION-1.pdf]

Johanyák, C. (2022) Education for Ukrainian refugee children – how European countries help. [https://hypeandhyper.com/education-for-ukrainian-refugee-children-how-european-countries-help/]

Keelekümblus (2022). Haridus- ja Noorteamet [https://harno.ee/keelekumblus#liitumine-ja-laienemine]

Nazarenko, J. (2022) Education of Ukrainian refugees abroad (February 24 – June 20 2022) [https://cedos.org.ua/wp-content/uploads/education-of-ukrainian-refugees-abroad-february-24–june-20.pdf]

Tyler-Rubinstein, I., Gorevan, D., Kivela, L. (2022) "This is my Life, and I Don't Want to Waste a Year of it": The experiences and wellbeing of children fleeing Ukraine. [https://resourcecentre.savethechildren.net/document/this-is-my-life-and-i-dont-want-to-waste-a-year-of-it/]

Ukraina õppijad Eesti hariduses (2023). Haridussilm [https://www.haridussilm.ee/ee/valdkonnaraportid/ukraina-oppijad-eesti-hariduses]

UNESCO (2022). Mapping host countries' education responses to the influx of Ukrainian students. [https://www.unesco.org/en/articles/mapping-host-countries-education-responses-influx-ukrainian-students

UNESCO. (2022). Denmark's education response to the influx of Ukrainian students. [https://www.unesco.org/en/articles/denmarks-education-response-influx-ukrainian-students]

United Nations High Commissioner for Refugees (2022). Lives on Hold: Intentions and Perspectives of Refugees from Ukraine. [https://data.unhcr.org/en/documents/details/95767]

etag.ee | TARTU TALLINN BRÜSSEL